

Observatoriul este de două ori în săptămână, marcură și sambătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarhei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatata pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,

se platecu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adon'a și a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 35.

Sibiu, 2/14 Maiu 1879.

Anulu II.

In memori'a dilei de 3/15 Maiu 1848.

... Acum se încerca crudii în orb'a loru trufia
Se ne rapésca limb'a, dar' morti numai o damu!
A. Muresianu.

Joi este diu'a de 3/15 Maiu, acea di memorabila și sfanta dela care se datéda renascerea natiunei romane din Ungari'a și marele principatu alu Transilvaniei, prin redesteptarea și emanciparea a milióne de jobagi romani, de a caroru esistenția lumea uitase cu totulu.

Este un'a din datorintiele cele mai sacre și mai sublime ale diaristiceii ori carui poporu, de a reinprospeta neincetatu suvenirile pretioase ale trecutulu și a redestepta consciint'a nationala somnolenta și inabusita, pentru ca viitoriulu va fi alu acoloru popóra, cari cunoscéndu'si trecutulu voru sci se se ferésca de a cadea în recediv'a gresielorulu comise, fara de a 'si compromite inse presentulu.

Vomu lasá deci la o parte ori ce recriminatiuni inoportune, vomu evitá ori-ce frase seci dar' sunátore, și în prediv'a acelei mari serbatori de însufletire și de doliu nationalu vomu dice natiunei nóstre: Ia a-mana memoriile acoloru dile, citescele cu atentiune și apoi compara starea de astadi cu aceea de înainte cu 31 ani!

O se aflamu fórté multa asemenare în reu, dar' vomu aflá și diferentie în bine. Reulu de care amu suferitu atuncea este acelasiu, care ne face se suferimu și astadi, ér' binele ilu aflamu în progresulu pe care l'amu facutu de atunci în cóce, cu ajutoriulu esperienteloru pe care ni le amu castigatu în lupt'a la care amu fostu angajati prin sórtea nóstra, pentru apararea limbei, a nationalitatii și a esistenției nóstre în patri'a nóstra legitima.

Unii voru dice și acestia sunt pessimistii incurabili, cari aru voi se fortiedie și se accelereie prin unu salto mortale processulu firescu alu desvoltarei nóstre organice, ca natiunea nóstra nu numai ca n'au facutu dela 1848 incóce nici unu progresu, dar' din contra a regresatu.

Sunt érași alții, și acestia sunt optimistii, cari vedu tóte în bine, sunt multumiti cu sórtea loru și se temu de ori ce miscare, prin care li s'ar turburá limistea și pacea loru.

Si unii și alții pornescu din puncte de vedere extreme, care comparate între ele, sunt ambele periculóse și compromitiátore a sacrei nóstre cause. Pessimismulu este periculosu, pentru ca elu, desconsiderandu logic'a fapteloru, nu isi ia tempu si i lipseste sangele rece, pentru cá se calculedie cu factori reali, ci predominatu de o imaginatiune aprinsa, pentru cá se nu dicemu bolnava, este fórté aplecatu a pune totulu pe o singura carte și a jucá Va banque. A recomandá astadi natiunei romane unu astfelu de jocu politicu desperatu, n'ar fi numai o nebunia, dar o crima de les-natiune. Optimismulu asemenea este periculosu, pentru-ca elu, fiindu inruditu de aprópe cu fatalismulu și lenea, ar face imposibile ori ce progresu și ar paralísá ori ce resistentia, ceea ce pentru natiunea romana ar fi identicu cu sinucidere de buna-voia.

Avemu deci se alegemu între cele doué extreme si asia precum au facutu protoparintii nostri, a caroru memoria o serbam în diu'a de 3/15 Maiu, nici nu vomu desperá, dar' nici nu ne vomu leganá în visuri molatice și enervátore, ci standu fiestecare la postulu seu ne vomu implini cu scumpetate missiunea și datorint'a nóstra de cetatieni și romani. Ne vomu feri de a comite vre unu faptu neprecugetatu, care se astépta cu mare doru de catra adversarii nostrii politici, dar' nu vomu incetá de a ne apará drepturile și bunurile nóstre nealienabile, ori de cate ori ele voru fi amenintiate. Acésta o amu facutu dela 1848 în cóce și o vomu face și de aci 'nainte. „Nu admiru atatu,“ a disu marele istoricu francesu J. Michelet, „pe acei eroi, cari intr'o di facu fapte mari, ci admiru pe acela și acela este unu adevératu erou pentru mine, care de diminéti'a pana sér'a isi face în consciintia datoria sa.“

Luandu de basa principiile dreptulu románú care sunt: *Honeste vivere, Neminem laedere, Suum cuique tribuere*, natiunea romana si-a formulatu în diu'a de 3/15 Maiu 1848 cunoscutulu seu programu politicu, constatoru din 16 puncte. Acelu programu, care a fostu consacratu și sigilatu prin torrente de sange ce au cursu în lupt'a libertatii și a emanciparei, gratia politiceii neconstante și siovaitóre ce a urmatu dela 1866 incóce, au remasu nerealisatu, de si a fostu sanctionatu prin patent'a imperiala din Februariu și prin diplom'a din Octombrie din anii: 1860 și 1861.

Un'a din consecintiele dualismulu a fostu și este, ca natiunea romana a fostu redusa érași în starea în care s'au aflatu înainte de acésta cu 31 ani. Ea astadi se vede provocata și fortiata a reincepe de nou lupt'a de aperiare în contra arbitrarului și a nedreptulu. Lupt'a ei este legitima, pentru ca i s'a pusu érași în cestiune limb'a, biseric'a și nationalitatea sa, care sunt garantiile și conditiunile esistenției sale. Asupra programulu nostru nationalu nu póte deci esistá nici o dissensiune. Elu póte fi numai unulu și pe acesta ilu cunósce lumea întrega.

Este alta cestiune modalitatea cum se realisamu acelu programu. Noi credemu, ca fatia cu evenimentele dejá petrecute și fatia cu cele ce se prepara, nici acésta nu ne va causá dificultati și ca furtuná ne va aflá:

Uniti în cugete și simtiri!

O voce fratiésca.

Reproducemu mai la vale unu interesantu articulu pe care ilu publica „Romanulu“, decanulu diaristiceii de dincolo de Carpati, relative la proiectulu de magiarisare.

Acelu articulu suna:

„Camer'a din Pest'a a inceputu desbaterea proiectulu de lege pentru magiarisarea nationalitatiloru.

Nu ne place se ne amestecamu în afacerile din intru ale nici unui statu, dupa cum nu ne place se vedemu pe straini amestecandu-se în afacerile nóstre; dar', facéndu parte dintré popórale orientale, pe care situatiunea geografica și necesitatea esistenției le obliga de-a trai nu numai în pace unulu cu altulu, ci și în cea mai perfecta întielegere, pentru cá ast-felu se 'si póta garantá reciproca și cu poteri unite interesele și esistenți'a, credemu cá este pentru noi o inalta datoria patriotica de-a ne încercá se oprimu pe poporulu maghiaru, si mai cu osebite pe actualii lui conducétori, pe calea fatala, pe care inaintéda atátu de repede și neprudentu.

Devis'a marelui statu alu Austriei a fostu și este inca: *Viribus unitis* (cu poteri unite.) Observarea acestui principii a fostu temelii politiceii austriace; multumita acestei solide temelii, Austri'a a potutu tiné în tempu de vécuri, intrunite în giurulu stindardulu seu poporatiuni de ginti și de limbi deosebite.

Principiulu egalitatii acoloru poporatiuni între ele erá poterea, care le intrunéda, le alipea una de alta, candu nevoi'a aperiarii statulu o cerea, dar' le lasá libere de a traí óre-cum o viatia a loru propria, de a se cultivá

Foisiór'a „Observatoriulu“.

3/15 Maiu.

Roma mia sará ancor bella.

Rom'a mea va fi inca frumósá.

Petrarca.

3/15 Maiu!

O di fatala, totu-odata di de bucuria pentru poporulu meu! Cum o se te 'ntimpinu?

Se versu torinti de lacrimi pentru cei patru-dieci mii, cari, frangendu lantiurile sclaviei umilitóre, si-au versatu sangele nobilu și au apusu pentru totu de un'a din mijloculu nostru!

Se blastemu în ór'a acést'a ursit'a ingrata, ce a înduratu poporulu romanu pana la sosirea ta?

O, nu! De trei ori fi bine-cuventata di marétia! Aniversarea ta imi este scumpa intocma cá aniversarea inviarii Mentuitoriulu. Precum omenirea prin serbarea inviarii lui Christu serbéza triumfulu dreptatii și adevérulu, asemenea natiunea romana la amintirea ta, isi serbéza recastigarea clenodieloru celoru mai sante, a deca libertatea și egalitatea. Sangele sacru, o martiri de la 48, cu care ati ingrasiatu manósele campii din frumós'a Transilvania, ne va servi de unu memento eternu alu devotamentulu vostru!

Pe voi v'a cantatu poetulu:

„Bravii mosi ai nostri
„In bataia-amara
„Pentru esistenția
„Sange au versatu.
„Ah, stramosii nostri
„In lupte sangerara,
„Inse ne lasara
„Nume nepetatu.

(Vulcanu.)

3/15 Maiu! Tu mi-revoci intréga istori'a poporulu romanu, dela straplantarea lui în Daci'a de catra divulu Traianu, pana în timpulu presentu, istoria plina de suferintie umilitóre și degradátore; imi revoci timpulu candu romanulu plangea în dorere:

„La ce 'mi resari tu sóre
„Si cui tramiti lumina?
„La unulu, ce în pesteri
„Profunde-i exilatu?
„La cela-ce din léganu
„Nu are di senina,
„Pe care mam'a 'n fasie
„De micu l'a maltratatu?

„De ce nu faci o, Dómne,
„Minuni, cá si 'n pusthie
„Cu popululu Judeei,
„Prin Moise, omulu teu,
„Se scoti din jugu o ginte,
„Ce geme în sclavie,
„Cerendu între suspine
„S'o scapi d'atát'a reu!

(Muresianu.)

Da, pana la 48, poporulu romanu a fostu ingenuchiatu. Ce dicu? Elu nici nu erá numeratu între popóra. Erá numai toleratu în patri'a sa, sclavu legatu de glia.

Dar canteculu leiloru de pe malurile Senei: *Mourir pour la patrie c'est le sort le plus beau, le plus digne d'envie**, se reflectá cu taria prin muntii Transilvaniei. Echoulu acelu-a se traduse aici în cunoscutulu refrenu:

„Morimu mai bine 'n lupta
„Cu gloria deplina
„De catu se fimu sclavi érași
„In vechiulu nostu pamentu!

(Mures.)

*) A mori pentru patria este sórtea cea mai frumósá, cea mai demna de doritu.

Cá-ci

„Ce-i viét'a nóstra în robia óre?

„Nópte fora stele, diua fora sóre.

„Ce-i ce póta lantiulu si-a traí mai voru,

„Merita se 'lu póte spre rusnea loru.

„Dar romanulu nu va câmpulu fora flori,

„Dile lungi și triste fora serbatori. (Bol.)

Si cine se nu se minuneze de curagiulu și virtutea poporulu nostru desvoltata la 48 dupa 3/15 Maiu?

Atunci, candu ni se batjocoriau santele bisericici, candu se inpusicá asupra icónei lui Isusu Christosu între strigate: A incetatu de a mai fi Ddieulu romaniloru, — atunci, poporulu nostru se portá cu unu tactu admirabilu, cu o tienuta exemplara.

Asiu dorí cá fratii mei se fia totu de una petrunsi de acelasiu sentimentu de curagiu și însufletire, se fia armati cu aceeași abnegatiune, cum au fostu la 3/15 Maiu, candu 40 mii au depusu în faci'a Ceriuluu urma-toriulu juramentu, pururea memorabile în viét'a nóstra: Juru în numele Tatalui si alu Fiiulu si alu spiritulu sântu, Ddieulu celui viu, cumca voiu fi pururea credinciosu Imperatulu Austriei și Marelui Principe si Augustei case austriace, amiciloru Majestátii si ai Patriei voiu fi amicu și inamiciloru inamicu; cumca cá románú voiu tiené totu de un'a natiunea nóstra romana pe calea drépta și legiuita si o voiu aperiá cu tóte poterile inontra ori-carui atacu si asupriri; nu voiu lucrá nici odata inontra drepturiloru si a natiunei romane, ci voiu tiené si aperiá legea si limb'a nóstra romana, precum si libertatea, egalitatea și fratiétatea; pe aceste principie voiu respectá tóte natiunile ardelene, pofindu egala respectare de la densele; nu voiu încercá se asuprescu pe nimene, dar nici nu voiu suferi se ne asuprésca nimeni; voiu conlucrá la pazirea dreptatii, la inaintarea binelui umanitatii, alu natiunei romane si alu patriei nóstre. — Asiá se 'mi ajute Ddieu

in sensu nationalu pastrandu'si limb'a si avendu o autonomia óre-care.

Constitutiunea din a. 1867 este primul pasu facutu afara din calea vechia si intielépta pe care o indicase vointi'a diferiteloru poporatiuni si necesitatea esistentiei loru nationale si in acelasiu timp comunu cu acelorlalte. Constitutiunea aceea asigurá natiunii magiare o esistencia separata; din acestu punctu de vedere ea trebé se fia primita cu bucuria de toti ómenii ce dorescu a vedé Europ'a organisata dupa nationalitati; din nenorocire, ea avea inse defectulu capitalu de a despoia pe celelalte natiuni din regatulu ungurescu de drepturile recunoscute loru si pana aci practicate, de a le impune unu felu de miciorare in situatiunea loru politica, miciorare pe care n'au meritat'o, care este nedrépta, nelogica si chiaru primejdiosa.

Acea Constitutiune fu primul pasu pe o cale gresita, dupa noi, intru cátu privesce celelalte nationalitati, afara de cea maghiara, si contraria invetiamenteloru istoriei; proiectulu pentru maghiarisarea nationalitatiloru este alu douilea pasu pe acésta fatala cale.

Invetiamentele ce tragemu din istoria, principiile ce profesamu, necesitatea intrevéduita si de unii politici maghiari, cá tóte popórale orientale se traiescu in intielegere unulu langa altulu, pentru a-si poté garantá reciproc esistenti'a, ne impun a face acésta desteptare veciniloru nostri, Maghiarii.

E o mare si neiertata gresiéla de a repeti in secolulu XIX si in mijloculu Europei procederi dejá inechite si care—ori unde au fostu aplicate pana acum—n'au datu de catu rezultate rele.

Aduca-si aminte de acésta barbati politici maghiari inainte de-a inscrie cá unu simbolu de credintia in legile loru persecutiunea, suprimarea unoru nationalitati.

Aduca-si aminte cá natiunea romana, redusa la iobagie, persecutata, ajunsa in Ungari'a si Transilvani'a mai reu de catu clas'a Paria pe pamentulu udatu cu sudórea stramosiloru ei, nu'si a perdutu de locu nationalitatea, nici caracterulu seu nationalu.

Acestu esemplu trebé se invetie pe vecinii nostri Maghiarii, cá natiunile in genere, si natiunea romana in particularu, nu se desnacionalisédia. Prin urmare, noiele silintie de desnacionalisare prin legi, ce le-ar face ei astadi, nu ar contribui de cátu a introduce inamici'a intre dóue nationalitati, ce trebé se remana si se devina in adeveru amice, fara cá aceste legi se 'si póta ajunge vreodata la scopu.

Ómenii politici maghiari sunt in momentul de a face unu pasu gresitu din tóte punctele de vedere. Ne implinim datori'a de amici si vecini de a le spune parerea nóstra."

Transilvani'a.

— Sibiiu. — (Dela sinodulu archidiecesanu.)

(Urmare.)

Raportulu

consistoriului archidiecesanu, cá senatu scolasticu pe anulu 1878.

II.

In cátu pentru datele statistice despre starea si progresulu scóleloru nóstre confessionale alaturamu aci 4 conspecte si anume:

I. Despre frecventarea scóleloru din care este evidentu, ca baetii obligati a umblá la scóla in etate dela 6—12 ani au fostu 58,436; ér' dela 12—15 ani au fostu 25,285, cu totulu dar' dá sum'a de 83,721.

In comparatiune cu anulu trecut diferentia

si se 'mi dea mentuirea sufletului meu. Aminu."

Acesta a fostu credeulu antecessoriloru nostri, confesatu la Blasiu pe „Campulu libertatii“ acesta este si trebé se remana si credeulu generatiuniloru urmatóre.

Este probabilu, ca se voru incercá multe asupra natiunii romane, ba concedemu, ca sunt chiar in mijloculu nostru de aceia, carora le este frica de tóta tufa si striga neintreruptu: nu totu cu nat'á in gura, nu atât'a romanismu! Se despretiuim pe asemeni slabi de ánger, pentru ca nu asiá se castiga védia si reputatiune. Fia-care, díce Knigge, atât'a valoréza in lume, cáta valóre isi scie dá insusi. De candu armat'a Romaniei si-a inscriu valórea pe redutele Plevnei, de atunci alt'a este judecat'a Europei despre dens'a. Este adeveratu, ca

„Capulu, ce se 'ndóia
„Palosiulu nu 'lu taia,
„Dar sub umilintia
„Lantiulu incováia.

D'aceea, curagiu si perseverantia si se fimu siguri, ca de vomu avé credintia cátu unu gráunde de musidar, dupa dis'a scripturei, vomu díce muntelui acestuia: muta-te si se va mutá.

D-dieulu nostru nu ne va parasí nici odata.

Románi!

„Laudati 'lu, ca e mare

„Ddieu

„Ce-a pazitu cu mana tare

„Pe romani, poporulu seu.

„Elu ne-a fostu din veci Parinte,

„Si stepánu.

„Nici de astadi inainte

„N'a se uite pe romanu. (Laped.)

P.-P.

este, ca in anulu 1876/7 scol. fiindu copii obligati la scóla 57,013 anulu scol. 1877/8 da unu plus de 1423 pentru cei in etate dela 6—12 ani; ér' pentru cei de etate dela 12—15 ani fiindu in anulu scol. 1876/7 24,452 resulta pe anulu 1877/8 unu plus de 833, totalulu unu plus de 2256.

II. Despre starea edificiiloru de scóle din care se vede, ca edificii proprii scolastice avemu 627, ér' inchiriate sunt 155, corespundietóre legei sunt 496 ér' defectuóse sunt 268.

III. Despre valórea edificiiloru scóleloru prin care in totalu se arata o valóre de 641,639 fl. 26 cr. v. a. in anulu precedentu scolasticu au fostu 523,434 fl. 53 cr.

IV. Despre invetiatorii aplicati la scóla.

Din care se vede ca in archidieceasa sunt invetiatorii la scólele nóstre confessionale aplicati 853 dintre cari 254 sunt numiti definitivu. Trebé se observamu aci, ca in aceste date statistice, nu sunt coprinse si datele din protopopiatulu Turd'a-inferióra, de unde nici pana in momentul din urma conspectele nu ne-au sositu.

Cu deosebire si in specialu raportamu, ca la institutul nostru teologico-pedagogicu in anulu trecut scol. 1877/8 au fostu in anulu I. 39; in anulu II. 35; in anulu III. 38. Pedagogi au fostu in cursulu de anulu I. 12; de anulu II. 8.

In comparatiune cu anulu 1876/7 scolasticu vedemu diferentia de minus 26 in a. I, de minus 41 in a. II, si de plus 9 in a. III teologicu; ér' pedagogii in anulu trecut scolasticu in class'a I au fostu mai multi cu 2; si in class'a a II mai pucini cu (unulu) 1.

La gimnasiulu nostru din Brasiovu au frecventatu studiile in scólele gimnasiale 183; la scóla reala 54; la scóla comerciala 19; la scóla primara de copii 293; dto de copile 180; dto de repetitiune 48; dto de meseriasi 66.

Aci se arata o diferentia fatia cu anulu trecut: La gimnasiu unu plus de 18 scolari; la scóla reale unu minus de 17; la scóla comerciala unu plus de 2; in scóla primara de copii unu minus de 69; dto de copile unu plus de 3; dto de repetitiune unu minus de 31; dto de meseriasi unu plus de 16.

La gimnasiulu nostru din Bradu de 4 clase au frecventatu in anulu trecut scolasticu 1877/8 scolari 63; in comparatiune cu frecventantii din anulu anterioru dá unu plus de 11 scolari. La scóla normala au frecventatu in anulu trecut scol. 34. In comparatiune cu elevii din anulu anterioru se vede unu plus de 4 scolari.

La gimnasiulu superioru de statu din Sibiiu au fostu si in anulu trecut scolaru 100 tineri, romani gr.-or. in tóte 8 clasele, cari cu totii au fostu instruiti in catichisatiune si doctrin'a religiunei in seminariulu nostru Andreianu prin professori instituiti anume spre acésta.

La gimnasiulu romanu greco-catholicu din Naseudu in anulu trecut scol. au fostu 40 scolari de religiunea nóstra si 8 elevi in scólele normale de acolo.

In cátu pentru celelalte scóle ale nóstre capitale, si anume: din Brasiovu, Satulungu (Sacele), Branu, Zernesti, Venetia de josu, Resinari, Seliste, Sebesiu, Lancremu si Dobr'a datele statistice sunt coprinse in conspectele substernute din partea protopopiloru respectivi cá inspectori scolari.

Scólele comunale infiintiate de statu au remasu totu acele din anulu trecut, si prin urmare ele nu s'au inmultitu.

Asemenea e starea cu scólele admoniate din partea autoritatiei supreme politice, ca adeca a remasu admoniate totu cele din anulu trecut, dar' ca ele nu s'au inchisu facédu-se din bunu timpu dispositiunile necesare, atât'a din partea acestui consistoriu, cátu si din partea inspectoriloru si comunelor respective de a aduce acele scóle in stare corespundietóre legei.

In cátu pentru catichisatiune acestu consistoriu are onórea a raportá, ca dupa relatiunile, ce au intratu aici, in acésta privintia, catichisatiunea s'a observatu in tóta regul'a si in modu corespundietóru ordinatiuniloru si regulamenteloru date in acésta vedere.

III.

In cele ce privesce alte afaceri scolastice ve raportamu precum urmédia:

Cursurile supletóre ale invetiatoriloru s'au tinutu si in var'a anului trecut conformu regulamenteloru subsistente in privintia acésta.

Consistoriulu inse dupa esperienti'a facuta pana acum si dupa raporturile conducétoriloru meniti pentru tinerea cursuriloru, a venitu la convingere, ca acele asia precum sunt ele constituite astadi,

nu au produsu unu resultatu destulu de multiumitoru. Caus'a pare a fi nu atât'o zelulu invetiatoriloru de-a participá la aceste cursuri, cátu mai vortosu lips'a de-o practica si sistematica intrunire a invetiatoriloru la asemenea cursuri, mai adaogédu inca la acésta lipsa si lips'a subsidiiloru materiale.

Din aceste considerante consistoriulu a aflatu de bine a inlocui acele cursuri supletóre prin instituirea de „reuniuni invetiatoresci“, cari in organismulu loru se reprezente si propiaminte se suplínésca conferentiele invetiatoresci introduse la noi inca inainte de instituirea cursuriloru supletórie.

Spre acestu scopu consistoriulu a numitu o comisiune cu insarcinarea de-a elaborá unu statutulu pentru infiintarea in modulu celu mai posibilu uniformu de „reuniuni invetiatoresci“ in archidieceasa nóstra. Comisiunea numita 'si-a substernutu lucrarea sa (Nr. 527 ex 1879), care dinpreuna cu alte acte relative la acésta cestiune se voru substernerne venerabilulu sinodu.

B. Din rubric'a budgetului votatu pentru ajutorarea invetiatoriloru si scóleloru nóstre confessionale, avemu onórea a ve raportá, ca din acestu ajutoru s'au inpartasitu: a) 36 invetiatorii in activitate; b) 3 invetiatorii nepotinciosi si c) 10 scóle mai serace si mai strimtorate.

C. La admiterea pentru facerea examenului de calificatiune au incursu suplicele a 50 invetiatorii dintre cari 33 au fostu declarati de calificati, 5 s'au declarat de necalificati; ér' 12 nu s'au prezentatu la facerea examenului.

D. In cestiunea fondului de pensii pentru invetiatorii, veduvelu si orfanii loru, nu avemu de-a ve raportá alta decátu, ca suntemu totu in stadiulu in care eramu la sesiunea din anulu trecut. Acésta cestiune inse s'a luat in desbatere la congresulu nostru nationalu bisericescu din tómn'a anului trecut. S'a numitu din partea acelu congresu o deputatiune, care se intrevina la Ministeriu si chiar la tronu pentru sustinerea dreptului archidiecesei nóstre la institutul de pensionarea invetiatoriloru, veduveloru si orfaniloru loru aplicati in institutele nóstre scolastice de confessiunea ce professamu.

E. Cá unu casu specialu ve raportamu ca in comun'a Barseni unde statulu infiintiasc scóla comunala de statu la staruinti'a démna de tóta lauda a poporeniloru nostri de-acolo, s'a infiintiatu o scóla confessionala gr. orientala romana.

F. Asemenea cá unu casu specialu raportamu, ca comun'a Tarnavitia din tractulu Iliu la propria sa cerere si aretandu midlócele necesare pentru sustinerea unei scóle corespundietóre recentieloru legei, prin conclusulu acestui consistoriu sub Nr. 3116 din anulu 1878 s'a despartitu de scóla matera din Boozu.

G. In urma avemu onóre a presentá actele doveditóre ce consistoriulu nostru a facutu fatia cu proiectulu de lege pentru introducerea limbei magiare cá studiu obligatoru in scólele nóstre poporale.

Rugamu Venerabilulu sinodu, cá luandu in considerare actele, ce in acésta privintia vi se presenta, se binevoiesca si din partea sa, a face pasii de cuviintia pentru salvarea autonomiei nóstre bisericesci si sustinerea in drepturile loru statatóre, regulamentare si legale a scóleloru nóstre confessionale greco-orientale romane din intréga archidieceasa.

Din siedinti'a consistoriului archidiecesanu cá senatu scolasticu.

Sibiiu, 7 Aprilie 1879.

N. Popea m. p.

archim. si vicariu arhiepiscopescu.

Dr. Iosifu Hodosiu m. p.
referentu.

Dela diet'a Ungariei.

Din desbaterile asupra impunerei fortiate a limbei magiare. (Continuare din Nr. 34 fóia principale si suplementu.)

In Ungari'a se aduce o lege, carei asemenea nu vei aflá in legislatiunea nici unui poporu si statu liberu nicairi in Europ'a si nicairi in lume. Cátiva deputati de ai nationalitatiloru predisera curatu si respicatu, in audiulu lumei, si cá se remana de admonitiune generatiuniloru urmatórie, cá acea lege va avea urmarile cele mai funeste: intunerecu, barbaria, vrasmasiia cumplita. Chiaru magiari de mare auctoritate, cá Csengery si altii, spusera limpede, cá ei nu credu in rezultatele dorite de magiari. Din aceste cauze si in bine intielesulu interesu alu esistentiei, alu conservarei, prosperarei si onórei nóstre nationale, ar fi prea de doritu, cá si noi romani se citimu si studiemu bine, in ordine chronologica, totu decursulu acelu desbateri, éra nu numai cuventarile deputatiloru de nationalitate

romana, a caror valoare adevărată se cunoaște numai dacă alături de ele se află și cele pe care le avea ei se le combata. În una din tipografiile dela Sibiu se publica tocma acumă una edițiune germană din desbaterile de opt zile, în care limbile naționalităților fuseră condamnate la moarte, căci simburile curatite de coaja, acesta este.

S'a observat că la mulți lectori de ai noștri din afara, cari n'au avut mai niciodată ocaziune de a se ocupa cu afacerile internaționale din Ungaria și Transilvania, le este foarte cu greu a strabate cu mintea la motivele cele adevărate, pentru care se cere, nu de astăzi, ci de patruzeci și cinci de ani, introducerea limbii magiare prin forțarea și magiarizarea totală a tuturor naționalităților, cu estermunarea definitivă a celorlalte limbi și mai curând ca toate, a celei românești, a dialectelor slavone și chiar a limbii germane. În grația aceluor domni lectori vom începe și noi astăzi cu împartășirea noastră tocma din 29 Aprilie, în care di se dete mai antai proiectul fatal în desbateră publică și meritoria a casei deputatilor. Referentele comisiunii dietale care avu mai antai cuventulu, fu Gavriilu Baross, unu teneru slavacu și unulu din renegatii cei mai fanatici.

Acelu deputatu Baross pe langa multe sofisme ce incurcă, care inse fuseră nimice de către deputatii naționalităților, luându-lu binisioru gur'a pe de înainte, descoperi și adevăratele cauze, pentru care după credința densului, magiarii trebuie să insiste pe viața pe moarte, ca limb'a magiara să fie nu numai exclusiv limb'a statului, adică limb'a oficială, sau cum se dicea odată, diplomatică, ci totuodată și națională a tuturor popoalor Ungariei și Transilvaniei. (Nemzetiségi eszme = ide'a naționalității, este terminulu adoptatu).

Referentulu Boross i se pare, că celu mai tare argumentu pentru magiarizare ilu afla chiar în statistică oficială a acestor țări. Din aceea adică produse densulu următoarele cifre, în adevăru foarte instructive:

Cu finea anului 1877 în Ungaria și Transilvania era 65 de institute pedagogice (preparandii), din care 51 de barbati, 14 de femei. Din acelea 65 numai 22 sunt ale statului, era celelalte sunt proprietate a diverselor confesiuni religioase și naționalități, adică 43.

În același an 1877 școlile asia numite elementare, începătorie, sau cum le-au botezatu în Ungaria, populare (cu câte 1 multu 2 docenti sau invetatori) în 12980 de comune (partea cea mai mare rurală, satesci), 15486. Din acestea sunt numai 1731 comunale, adică de aceea, care sunt școlile de sub conducerea clerului și date în a primăriei, deregatorii comunale mirenesci, era școlile elementare facute din fondurile statului sunt până acumă numai 131. Asia, școlile elementare confessionale, adică facute și ținute din fondurile bisericesci, de comune bisericesci din diverse confesiuni religioase, sunt cu totul 13755.

Din acelu numeru respectabil de școlile, 1141 sunt nemțesci, unde limb'a de învățamentu că și a învățăcelor este cea germană; 2773 școlile sunt românești, de două confesiuni religioase; 1901 slavace, 250 serbesci (în Banatu, că cele multe serbesci din Slavonia și din granita nu se număra aici), era 1692 școlile sunt amestecate, câte cu 2 limbi. Mai sunt și școlile cu limb'a rutena, și de către Croația în mai multe comune cu limb'a slovăna, pe acestea inse Baross le trece cu vederea, observă numai, că în 7024 de școlile (confessionale, comunale și de ale statului) limb'a este cea magiara. Dara tocma cifrele acestea insuflă referentulu grija și neliniște torturătoare, ne potendu suferi, că se există în Ungaria și Transilvania atâtea mii de școlile germane, românești, slavone, în care se nu se invetie limb'a magiara. Adaogă densulu, că adevăratu, că ministeriulu a cercatu și până acumă destulu, că se introduce limb'a magiara pe unde s'a potutu prin ordonanție; s'a vediatu inse, că pe această cale nu mergu departe (mai alesu din cauză conflictelor cu bisericile autonome etc.); asia s'a simțitu necesitatea unei legi pozitive, precum este această de față.

Alta dorere cumplită mai simte referentele Baross din lipsă de bani în tesaurulu statului, din care cauza guvernulu nu pôte deschide școlile de statu cătu se pôte mai multe, care apoi fiindu proprietate statului, se se declare de exclusiv magiare, fără nici o considerațiune, că cele 10 milioane de locuitori nemagiari versa pe fiecare anu în tesaurulu statului din pungile lor sume neasemenatu mai mari decâtu cele 5 milioane de magiari.

A trei'a dorere veche, ce strabate până la ficat, este după referentele și după totu ceilalti, că puterea intelectuală reprezentată prin multimea ope-

relor clasice, immensele bogății literare și științifice coprinse în limbile europene cultivate, strabate preste frontierele Ungariei cu atâtea succes, în cătu trebuie să se îndoiască despre posibilitatea de a rezista multu timpu numai natiunea magiara cu limb'a sa la acea invasiune atotu potinte a aceluor limbi și anume la invasiunea limbii unei națiuni mari, pe care nu o numesce, despre care inse vrea a ști, căși impune limb'a sa și cu forță. Mai la vale inse adaogă, că naționalitățile din Ungaria, afara d'ora de una, au rădămi siguru la spatele lor câte una din națiunile cele mai mari și mai tari, rudite lor de aproape, de a caror literatură se potu folosi totuodată (Germania și Rusia). În contra acestui mare pericolu nu s'au aflatu altu mijlocu mai siguru, decâtu a izolă, închide și separă pe naționalitățile Ungariei de către națiunile vecine prin ajutoriulu limbii magiare, care cum se știe, este unică în Europă, nerudită cu nici-una. Aci referentele dă se pricepa ori-cine, că spre a se ajunge acelu scopu, nu ar trebui să se genedie nici de forță, de silă (kényszerítő eszköz).

În fine pe referente ilu mai dore și lipsă cea mare de dascăli (docenti, invetatori, institutori), cari se cunoaște limb'a magiara asia, în cătu se o pôte propune în școlile; căci adică la 15486 de școlile de ambele sexe în a. 1877 era numai 20717 docenti și docente, cari pe langa ce nu sunt de ajunsu, apoi majoritatea lor nici nu cunoaște limb'a magiara. De aici se esplica extraordinari'a insistență de a magiariza înainte de toate institutele pedagogice, și precum cerura unii, chiar și cele theologice, pentru că preste alti vreo 10—15 ani prin popii tineri se se pôte introduce și în biserici limb'a magiara.

Spre a întielege și mai bine pe comisiune, pe referente și pe ministru, adaogă acelu, că în Ungaria și în Transilvania statulu însuși a îngrijitu în comparațiune cu alte țări, foarte puțin pentru înființarea institutelor de cultură, ci precum în Anglia până în ziua de astăzi comunele, municipiile, societăți și privați facu și deschid școlile câte le place și cum le place, din averile lor, în tocma în țările coronei unguresci mai virtosu confesiunile religioase și naționalitățile au îngrijitu de cultură lor multa pucina, la care au potutu ajunge, din averile lor. Chiar și cele mai multe gimnase și toate seminariile theologice sunt proprietate a confesiunilor, și ce e mai multu, garantate prin legi și (cele protestante) prin tractate. Asia dara prin magiarizare se ataca și dreptulu materiale de proprietate.

Citindu cu toată atențiunea motivele referentulu, este greu a decide, deca sofismele sale sunt dictate mai multu de poftă domniei absolute a unui elementu național, sau de o frică imaginată.

(Va urma.)

Sciri diverse.

— (Necrologu). An'a Stoia nas. Popoviciu că socia, Aureli'a, Corneli'a și Traianu că fii, Mari'a Dancasiu că sora și Bucuru Dancasiu că cumnatu, cu anim'a franta de durere anuncia, cumca sociulu, resp. tatalu, fratele, cumnatulu densiloru:

Dr. Nicolau Stoia,

medicu practic in Blasiu, nascutu in Vestemu la anulu 1830, — după unu morbu greu și îndelungatu asta noapte s'a mutat la cele eterne, după-ce s'a împartășitu cu cele Sante.

Blasiu, 6 Maiu 1879.

Maniu M. Droc,

economu activu, fostu jude, juratu, reprezentante comunalu, cassieru alu casei de pastrare și împrumutu în Resinari, după unu morbu scurtu, împartășitu cu sf. Taine, si-a finitu viața în alu 49-lea anu alu etatii sale, Vineri în 27 Aprilie (9 Maiu) a. c.

Cu anim'a înfranta de durere multu obidat'a consorte Dobr'a M. Droc nas. Muciu, în numele ei, alu fratelui și surorii reposatului, aduce această scire tristă la cunoștiința tuturor consangeniloru, amiciloru și cunoscutiloru.

Resinari, în 27 Aprilie (9 Maiu) 1879.

— În momentele din urma ne mai veni și urmatoriulu necrologu:

Maria N. Ciurcu nascuta **I. Nica**

în urma unei grele suferințe și după împartășirea cu sf. taine a repausatu astăzi la orele 12 din di în etate de 46 ani și după o fericită viață casnică de 29 ani.

Despre această dureroasă pierdere Ve încunostiințedă inconsolabilulu sociu Nicolae T. Ciurcu în numele jalniciloru fii, mama, frate, surori, cumnati, cumnate, nora, nepoti și nepoțe. Înmomentarea a avutu locu luni în 30 Aprilie (12 Maiu) a. c. la cimiteriulu bisericei st. Treimi din grăveru.

Prin repausat'a societatea română din Brasiovu a pierdutu o adevărată matronă, modelu de virtute că socie, că mama și că română.

Fid'î tierin'a usiōva și memor'ă nevītata!

— (Ofrande). Din nefericitulu incidentu alu calamității, ce a ajunsu în primăveră această pre conționali noștri din comună Betlenu în comitatulu Fagarsiuului, amu facutu și în Clusiu în favorulu o modestă colectă de 19 fl. 50 cr. v. a. din marimosele contribuiri ale pucinei înleghentie române aflatore aici.

Candă ve rogu deci să binevoiti a înainte sum'a amentita, asemnata prin posta Onoratu Domniei Vostre la locul competent, Ve rogu totu odată a inseră în pretiuit'a foia ce ridegeti, numele urmatorilor p. t. domni, cari au contribuitu:

Dr. Gregoriu Silasi, professoru 1 fl., Capitanulu Marginenu 1 fl., Demetriu Papp, c. r. capelanu castrense 1 fl., Capitanulu Campenu 1 fl., Almasianu, avocatulu, 50 cr., Leontinu Popu, jude r. 50 cr., Gabrielu Jliesiu propr. 1 fl., Akontz János 50 cr., J. Coroianu, avocatulu 50 cr. Andreiu Francu, jude r. 1 fl. Alesiu Pappu, avocatulu 1 fl., Dr. Isacu, adv. 1 fl., Vincentiu Nicora, stud. univ. 50 cr., Indricu 30 cr., Joanu Petranu, avocatulu 1 fl., Araria 20 cr., Iuliu Herba stud. univ. 1 fl., Victoru Pipoșiu consil. m. 50 cr., Gavrilu Popu, protop. 50 cr., Basiliu Podoba 30 cr., Lazaru Baldi, propriet. 1 fl. Alesandru Lazaru cons. c. 60 cr., Petru Suciulu 1 fl. Andreiu Truti'a notar. c. 60 cr., Alesandru Comanescu, jude r. 1 Ladislau Popu esec. 1 fl. — Sum'a de 19 fl. 50 cr. v. a.

Clusiu, 10 Maiu 1879.

Vincentiu Nicora,
Auditoriu de filosofie în Clusiu.

— (Focu înfricosiatu). Ni se scrie din Chersțiu (Comitatulu Hunedorei), cumca acolo în 6 l. c. pe la amedi s'au escatu unu focu înfricosiatu în partea nord-vestică a Comunei. Foculu fiindu ajutat de unu ventu mare, în câte-va minute s'au estinsu preste intrég'a strada și fiindu casele și superedificatele acoperite cu paie și tare îndesuite langa olalta, în scurtu timpu au consumatu intrég'a strada. Nefericitii locuitoru, cari în cea mai mare parte erau la lucrul campului, nu au potutu scote nimicu din case și asia furiosulu elementu au consumatu 31 case, 29 siuri și grajduri, unu numeru considerabile de cosiuri cu bucate (cotarci), cotetie de porci și alte clădiri economice, precum și o cantitate mare de bucate și nutrețentu. Daun'a, după cum ni se raportedă, se urca la preste 10.000 fl. v. a.

— (A. S. principele Leopold de Hohenzollern), fratele A. S. R. Domniulu Romaniloru, a sositu la București, Marti în 6 Maiu.

— (Sabi'a de onore). A. S. R. Domnitorulu va primi în curendu unu semn mai multu despre iubirea și devotamentulu Romaniloru și care va fi una din cele mai frumoase amintiri despre gloriosele fapte severite de armat'a română pe campulu de bataia din Bulgari'a sub conducerea bravulu ei Capitanu.

Acestu semn de omagiu și de aducere a-minte va fi o sabie de onore, pe care corpulu oficiareșcu o va oferi Domnitoriulu în memorabil'a di de 10 Maiu.

Credemu a face o placere lectoriloru noștri descriindu acestu frumosu daru.

Manerulu sabiei, de aur massiv, reprezenta unu vultur pe alu carui capu se afla corona regala. Ochii sei sunt doue petricele de rubin. Partea interioră a manerulu pōta inscripțiunea: *Gloria eroiloru cădiuti!* Pe fia-care din cele trei ramuri ale apertorului manerulu se afla inscrișă una din localitățile *Griștia, Rahova, Smardanu*. Partea din dosulu manerulu cu care se termina aceste trei ramuri, reprezenta medalia *Virtute Militara* și crucea *Trecerea Dunarii*.

Limba sabiei e din Toledo și pōta pe o latură inscripțiunea: *Bravulu nostru Capitanu*, era pe cealaltă: *Bunulu nostru Sveranu*. Pe dosulu limbii adică pe partea opusă țaisulu, sta: *Virtus romana rediviva*.

Tec'a e de otielu, avendu pe o latură *Stēua Romaniei*, era pe cealaltă armele țierei.

Acēsta frumoșă sabie e lucrata de cei de anteii artisti din Paris, în cas'a Froment Maurice. (Rom.)

— (Multiamire publică). Strigatulu de grōza pe care l'a produsu catastrofa din Seghedin a gasitu și în Romani'a unu puternicu resunet.

Intr'unu modu în adevăru misicaturu s'a manifestatu în această țiera adane'a compatimire pentru mīle de nefericiti dela Seghedin. Clasele de susu și de josu, bogatii și saracii, s'au întrecutu în nobil'a nasuștia de-a veni în ajutoriulu nefericitorulu, de-a le alinā suferințele.

Numerosele ofrande care au cursu din toate partile; sunt o stralucită dovadă despre simțulu de binefacere pe care lu au Romanii într'unu gradu atātu de mare; ele au destepțatu în toată Ungaria cea mai viua recunoștiință pentru statulu vecinu și pentru locuitorii sei.

Legatiunea i. r. austro-ungară indeplinesce dera numai o placută datoria, espriindu, în numele guvernulu regescu ungurescu, cea mai caldă recunoștiință față de aceste simțiminte, și multiamiră în modulu celu mai cordiale tuturor aceluor corporatiuni seu persoane particulare, care au contribuit la această ocaziune prin ofrande banesci seu în ori-ce altu chipu.

București, în Maiu 1879.

Legatiunea i. r. austro-ungară.

(„Romanulu“.)

Bibliografia.

Din publicatiunile recente ne venira următoriele:
— „Crescerea poporala.“ manualu pedagogico-didacticu pentru luminatorii poporului, prelucratu de d. Dr. Augustinu Lauranu. Oradea mare, 1879. Unu frumosu volumu in 8° pag. 360. Pretiulu acestui opu este: 1 fl. 30 cr. v. a. cu posticipatiune: 1 fl. 50 cr. Acelasiu autoru au publicatu si

— „Crestinulu greco-catholicu deprinsu in legea sa.“ manualu catecheticu si istoricu, 359 pag. 8°. Pretiulu este acelasiu ca si alu „Crescerea poporala.“ Ambele opuri dintr'odata cumperate costa numai: 2 fl. 20 cr. cu posticipatiune 2 fl. 30 cr. v. a.

— „Economia Rurala la Romani“ este o inportanta publicatiune a d. P. S. Aurelianu, membru actuale alu Societatii academice romane, pe care o au estrasu in brosiura separata din Analile Societatii academice romane, Tomulu XI. Coprinsulu este: Ochire generala. — Instrumente agricole. — Amendamente si ingrasaminte. La finea brosiurei I sunt adaose spre inlesnirea cetitoriloru 4 stampe forte frumosu esecutate. Acesta publicatiune a aparutu in Bucuresci, 1878.

— „Congresulu geologicu internatiunalu tinutu la Parisu in 1878.“ De d. Gr. Stefanescu, professore de Geologia si Mineralogia la Universitate. Bucuresci, 1879. Pretiulu 75 bani.

— Din „Bibliografia Romana“ buletinulu mensualu alu Libreriei generale romane din Romani'a si a libreriei romane din strainetate au aparutu Nr. 4 pro Aprilie. Abonamentu la acesta publicatiune salutata cu multa buna-vointia din partea intregi presse romane, se potu face la editorulu ei d. Degenmann in Bucuresci, Strada Batistea Nr. 6. Pretiulu ei este: pentru Romani'a, Transilvani'a si Bucovina 5 lei, seu 2 fl. pe anu; pentru strainetate 10 lei seu 4 fl. v. a.

— Ratiunea Societatii de imprumutu si pastrare „Aurora“ din Naseudu, incheiata cu finea anului 1878. Bistritia, 1879.

— Precum cetimu in „Amiculu Familiei“ redactorele acelei foi d. Niculae F. Negrutiu va deschide in 3/15 Maiu in Gherla unu

— Stabilimentu literariu, care va constă din Inprimaria propria, providiuta cu litere moderne si machina rapede;

— Libraria si Antiquariu, pre langa care se mai adaoge si comertiu cu papiru si alte necesarie de scrisu;

— Providietura si Editura de scrieri romane, pre langa cele mai avantajoze conditii pentru autori.

Editorii si proprietarii de carti noue si vechi, precum si doritorii de a eda scrieri originale ori traduse ale lor, au se se adresadie la Redactiunea „Amiculu Familiei“ in Gherla.

— Din „Darea de sēma asupra procesului politicu de pressa alu lui G. Baritiu, care esise in editiune separata, si trecēdu-se cu totul pe neasteptate editiunea I, tipografi'a W. Krafft publică si editiunea II; acēsta inose numai in 500 de exemplarie. Pretiulu e totu 25 cr.

Brosiur'a se afla de vendiare in Vien'a la librari'a K. Gräser, Wallfischgasse Nr. 6, era in Cernauti la librari'a H. Pardini, in Bucuresci la librari'a Szöllösy, piati'a Teatrului si in Iassi la dn. profesoru Stef. Emilianu.

Conversatiuni asupra traducerei cartiloru nostre bisericesci.

(Urmare.)

Quāt pentru pluralul inceputuri, cerurile, se tinu curat de stylul biblicu, sau sunt nisce hebraismi, ca resaritari, appusuri, cerurile cerurilor, apele, sāngiuri etc. in locu de resārit, appus . . . que nu numai nu schimbă sensul intru nimica, ci inaltă expressia din preuna cu imaginația.

Aqui nu e vorb'a d'a acusa sau appera pe Moysē de eutare dogmă sau doctrinā; și cu atât mai puțin de a 'l intinde Chrestinii d'o parte, Hebreii de alt'a și Musulmanii de alt'a, qua fiāquare să 'l facă al seu: vorb'a este d'a sci in adevē que a fost Moysē; quōci neappērat catā sa 'si fi avut si ellu nascerea sa, educatiā sa, tradițiile salle, si ideile si doctrinele salle particulare.

Hebreu, bine erā, cum sunt și astādi mulți hebrei, vērsati in multe sciințe, ocupānduse in multe si varii meserii, si unii cā filosofi sunt materialisti, alții spiritualisti; unii in quelle politice tinu cu despoții, alții compātinescu cu popoli și se cercā a se emancipā și ei cā ōmeni. Hebreu cum disserōm erā in adevē; ānsē profesā ellu credințele polyteismului și theocrației Egyptului? erā ellu, cā omu politicu, pharaonist sau regalist? Vru ellu după que liberō popolu de sub jugul lui Pharaon, a 'l suppone la altu jugu, proclamānd de rege pe sine sau pe fratele seu, sau pe alt quine vā, or disse: „Aquestea dīce Domnul Dumneđu; allegetivē voē peste deci, și peste sute și peste mii, și fiți guvernāți de aliesii vostri?“ Hebreu, hebreu iarōși o repetam, ānsē isi aveā și ellu doctrinele salle, que se dau pe facā peste tot locul unde scrie și vorbesce elu.

Cā Hebreu, nāscut și crescut in Egyptu și educat la curtea lui Pharaon, și după scōlele prin quare a trecut și după scrierile salle n'a fost de quāt trinitar, și pentru aqueasta n'au nici a 'l appera Chrestinii, nici a 'l acusa adversarii, quōci Indienii nu mai erā chrestini și erā trinitari: Brahma, Vichnu, și Stvā: Creatorul,

Conservatorulu, și Destructorulu. — Chinesii n'au mai fost chrestini, și erā trinitari: Cerul, Pamentul și Omul. — Grecii assemene: Joie, Neptun, Pluton. — Egyptianii assemene: Amon, Pha, și Rhe, adicō după doctrinele lui Hermes, Autoritatea divinā, Spiritul universal, și Materia universale. Moysē crescut in aquea țerrā și in scōlele ei in aquelleși principie; și fiind quō in multe limbe asiatiche spirituel sau quelle spirituali se dicea terra, ēccē trinitatea lui ēnsuși dela primul verset: Eloim. Ceru, Terrā.

Cā Hebreu, tradițiile dela părinții sei intre toți Israeliții erā, quō Dumneđu s'a arātāt lui Abraham sub formā de trei bărbați sau angeli.

Aqueastă noțiō devine forte mare, de ne vommu mai intinde a citā de quāte ori Moysē se lassā a 'l vedē fiā quine, quō in doctrinele salle philosophice și religiose erā trinitar.

Continuānd ānsē cu notele nōstre, nu vommu lipsi a adduce a minte cititorulu, unde Moysē își mai invēdereādā aqueastă doctrinā.

Tot que mai avem ā dīce assupra aquestui verset este, de ā face intrebare tutulu othodoxilor, or quellor que se dīcu philosophi, expressia εὐ ἀρχῆ, que după hebraesce se pōte esprimā εὐ ἀρχαίς, cuvine-se a se traduce prin inceput, sau in principiu, sau in autoritate?

Quānd vorbesce quineva de timpu, se scie quō tot astādi are al seu ieri și al seu mâine, și ieri are alt ieri in nemarginit, și mâine are alt mâine, iarōși in nemarginit. Quānd s'ar strāmūtā quinevā cu imaginația la creația lumii și ar judecā, se convinge quō lumea de și nu erā āncō creatā, timpul ānsē și locul cātā să esiste din eternitate, și quō timpul nu are nici inceputu nici fine, precum și locul este nemārginit. Prin urmare vorb'a ἀρχῆ, de și insemnēdā inceput, ā o traduce aqui prin aqueastă vorbā, este ā traduce expressia din partea quea mai vulnerabile și suppusā la critic'a incredulilor, unde expressia hebraică, hellenicā și latinā nu se pōte expune la aqueastă critica, quōci inaintea philosophilor profundi și a theologilor inālți ἀρχῆ și principiu, insemnēdā tot que pōte satisfacē rația.

Si ēccā pentru que. Un architectu sau un domnu mai nainte de ā se pune ā edificā o casā sau un stabiliment ore-quare, își are planul tras, daqua nu pe hārtie, incai in minte; și planul existe mai nainte de începerea edificiului. Pe de alta parte in general e recunoscut, quō mai nainte de creatia lumii de catra aquest Mare Architect al universului quare este Dumneđu, legile mathematiche, mechaniche și physice existē la dēnsul si de o datā cu dēnsul din eternitate, que ē farō inceputu. Așa darō Dumneđu creō lumea in legile salle, in principiele salle, după planul seu dejā tras de mai nainte si prin autoritatea sau a tot putința sa.

Pentru cuvēntulu aquesta dar philosophii que nu adōptā inceputu universului, nu pot adoptā nici intr'nu chipu la impregiurarea creatiei vorb'a inceptu; Theologii que adōptā in adevē inceputul lumii și il și determinā, nu potu și mai puțin pe de altā parte ā adoptā singurā vorba inceptu, de nu va fi insocita și de intellesul principiu, quare după dēnsii este Logos, și autoritate. Vorba sau intellesul singur inceptu, după dēnsii iar face ā cadē intr'ō eresiā din quelle mai neiertate, și de aqueea primii părinți ai Bisericii alleserō și incuviințarō vorba ἀρχῆ și principiu que coprinde quāte trelle aqueste intellesuri, și inceptu adicō, și principiu, și autoritate.

Fiā quine pōte vedē, quō noi nu facem aqui observatiō Bisericii sau Părinților Ei, que au scris in hellenicā și latinesce, ci traducătorilor romāni și noē ēnsine, pentru que nu adoptarōm vorb'a principiu.

Si caus'a pentru quare nu cutedarōm ā o adoptā, nu este de quāt tēm'a de gurelle relle alle aquellor invecihiți in quelle relle, quō sunt multe și potente, și potu să strice totul pentru o singurā vorbā; să arunce cartea din mână, ēnsuși dela prima vorbā. Facem urāri qua posteritatea la altā editiō sau traduciō să schimbe vorb'a inceptu in principiu, nu numai aqui, ci și la primul verset al capului I. dela Ioann: unde se dīce. „La inceput erā Cuvēntul . . .“ Aquil, in dogmele Christianismului vorba inceptu este o errōre din quelle mai mari. Cuvēntul sau Logos cā și Dumneđu nu are inceput, Cuvēntul que ē de o fințiā cu Dumneđu nu are inceput, ci εὐ ἀρχῆ ἦν ὁ λόγος in principiu erā Cuvēntul. (Va urmā.)

Economia nationala.

Creditulu poporalu.

(Urmare.)

Unu altu avantajiu alu creditulu din punctulu de vedere alu labōrei, cā elu incuragiāsa economi'a. Economia, condițiunea prima a capitalulu! Cum incuragiāsa capitalulu economi'a? Prin stabilirea de banci cari primescu deposite si prin banii cu dobenda ce procura. Fara aceste rezervorii, cea mai mare parte din economii ce sunt de datu cu dobenda, aru deveni inproductive. Ve voiu spune inea, ca se va face cu ele ceea ce singuri ati ghicitu: s'ar chieltui. Labōrea ia din aceste rezervorii, sub forma de imprumutu seu inlesniri, sumele necesarii. S'au comparatu economiele individuali cari se vērsa la banci, cu riuletiele cari formēsa riulu. Acesta este rolulu ce 'lu jucara bancile private, pe urma bancile publice, multu mai vaste cā primele. Dēriurile nu redau apele imprumutate, de catu sub forma de plōuia fecundante, candu ap'a e subta de sōre. Aci afara de plōuia care fecunda, apele odata concentrate se dividu din nou, după trebuințele industriei umane cari le dirige si intrebuintēsa.

Ast-felu, pentru cā se concepemu bine ide'a,

pentru cā se posedemu dorintia de a constitui creditulu pe base mai poporale, nu e de locu necesariu de a fi injustu fatia cu creditulu cum esista adisi de a negā cā elu are efecte utile pentru mass'a laboriōsa.

Acestu creditu, este elu indestulu pentru clas'a lucrātore? I vine in ajutoru in masa; individii activi, inteligenti, muncitori dēru fara avere, voru gasi in acestu creditu ajūtorele dorite? Nu me indoescu a respunde negativu. Cum? Simplulu muncitoru, omulu industriasiu, omulu capabilu nu voru avē si ei creditulu loru specialu si directu, caruia se i se pōta adresā intr'ō ore-care mesura? Cum? Va fi chinuitu de miserie, va fi inteligentu si muncitoru, nu va avea alta gandire si alta dorintia, de catu cum se face se traiēsa pe ai sei si pe sine prin exercitiulu sacru alu muncii, si creditulu se nu i vie in ajutoru?

Nu, muncitori carora me adresezu, acēsta ar fi nedreptu. Dēca lips'a absoluta de creditu poporalu ar veni din gresiēl'a lucratorulu, ar trebui scosu din apathia sa. Dēca lips'a absoluta de creditu poporalu ar veni dela societate, pe ea ar trebui se o consiliāmu, se o escitamu de a esi dintr'ō culpabile neingrijire. Negresitu prim'a datoria a individulu este de a se ajūtā pe sine'si; dēru este si datori'a societatii de a ajūtā pe individulu slabu, nepotintiosu, ignorantu; e datoria ei de a intinde man'a celui ce siovaie, de a presentā, pe catu se pōte, o scandura de scapare naufragiatulu!

Pucinu creditu adesea a facutu multu bine! Si nu trebuie se ne gandimu cum se se generalisese unu asemenea bine?

Este dēru forte de doritu cā, după atatea progrese implinite, cā, după progresulu care a radicatulu pe muncitori din condițiunea de servi seu de lucratori ai corporatiuniloru oprimate de vechiulu regimu, la condițiunea de muncitori liberi, este de doritu cā se se mai realisedie unu progresu nou, care se face pe celelalte si mai fecunde, adeca: posibilitatea creditulu.

Vai, muncitorulu adesea se perde din cauza cā nu vine nimeni se'lu inlesnēsa la nevoi'a ce are. Dēru cu tōte acestea, cu toti o scimu, creditulu ofere dificultati pe care nu trebuie se le inputamu lui Stanu seu lui Branu, nici gubernulu. Aceste dificultati sunt asia de mari, cā l'aru fi potutu face se fia creditulu cā lucru impossibilu, dēca spiritulu de inbunatari, care fremanta societatea moderna, ar fi acceptatu asia lesne aceste impossibilitati aparente. Se dai bani cu imprumutu cui nu are, e unu abisu in care gandirea pare cā se perde! Dēru ce este cu nepotintia bunei vointie, muncii, inteligentii ce cugeta, sciintiei? Se pōte dice de poterea inteligentiei care voiesce a face binele, ceia ce Evangelia a disu cu multa fortia de poterea miraculōsa a credintiei. Si ea asemenea pōte se misce muntii din locu.

Este forte evidentu, cā creditulu de intinsu in favōrea acelora cari n'au nimicu seu cari au unu prē micu capitalu, este multu mai anevoe de constituitu, de catu creditulu pentru aceia cari posedu ceva.

Ori-ce creditu presupune o garantia. Creditulu datu este ajutorulu, este bine-facerea, este pomana. Au voitu unii se unēsa ideia gratuitatii cu ideia creditulu. Ori-ce silintie de spiritu si de subtilitati ce si-au datu spre acēsta, n'au isbutitu, trebuie se o marturissimu, de catu la o propositiune absolutu contradictoria. Creditu si gratuitate suntu doue expressiuni cari se desmintu, este cā cum ai dice cercu patratu. A imprumutā fara folosu si fara securantia, se numesce acēsta a imprumutā? Nu, acēsta se numesce a dā. O banca, dēca voiesce cā se traiēsa, va tinea comptu de riscu si va pretinde unu ore-care interesu pentru fondurile banesci ce inlesnesce. De nu va face asia, va merge la o sicura ruina.

Atunci, se fimu logici si se desfintiamu si vendiarea, cā-ci in pretiulu vendiarii figurēsa interesulu; aru trebui se proclamamu absentia ori carei proprietati, regimulu comunitatii absolute, ultimulu terminu inevitabilu alu creditulu gratuitu. Acestu sistemu alu comunismulu, sciti prē bine ce pōte se produca, din punctulu de vedere alu bunei stari a poporatiunei: suprima ori ce stimulentu energeticu de activitate. Acela care ar lucrā si ar economisi, vedindu cā i se ia in profitulu unei vaste comunitati tōtā partea castigulu seu care ar intrece pe alu altuia, cine s'ar mai gandi a lucrā multu si a economisi? Societatea s'ar saraci in masse. Si ce felu de sistemu ar fi acela care, in distribuirea productelor, n'ar voi se tina comptu de inegalitatea muncii si a meritulu? (Va urmā.)